

פורום השכלה נגישה:
עקרונות פעולה לשימוש ביצירות לצרכי הוראה ומחקר
(Code of Best Practices)

תוכן עניינים :

1	א. פתיח
2	ב. הנחיות לפרשנות ראויה של "השימוש ההוגן"
3	1. מטרת השימוש
3	2. השיקולים
3	I. מטרת השימוש ואופיו
4	II. אופי היצירה שבה נעשה השימוש
5	III. היקף השימוש, מבחינה איכותית וכמותית, ביחס ליצירה בשלמותה
5	IV. השפעת השימוש על ערכה של היצירה ועל השוק הפוטנציאלי שלה
6	V. קרדיט – ציון השם
6	ג. עקרונות פעולה לשימושים ביצירות לצרכי הוראה (לא כולל מחקר)
6	1. הנגשת יצירות לצרכי הוראה באמצעים דיגיטליים
6	I. תאור השימוש
7	II. הכלל
8	2. הנגשת יצירות לצרכי הוראה באמצעות מקראות מודפסות
8	I. תאור השימוש
8	II. הכלל

א. פתיח

"שימוש הוגן" הוא עקרון משפטי המאפשר לאזן בין הצורך להגן על זכות היוצרים מצד אחד לבין זכות המשתמשים מצד שני. השימוש ביצירות מוגנות במסגרת פעילות אקדמית, שעיקרה הוראה ומחקר, הוא בעל חשיבות עליונה, ובלעדיו לא ניתן להעמיד דור המשך משכיל במדינת ישראל.

אין דרך פשוטה לקבוע מהו שימוש הוגן ביצירה. סעיף 19 לחוק זכות יוצרים תשס"ח – 2007 (להלן: חוק זכות יוצרים) מספק מסגרת בלבד לבחינת הנסיבות בהן שימוש ייחשב הוגן. זכויות המשתמשים המעוגנות בסעיף 19 לחוק זכות יוצרים אינן מהוות רשימה סגורה. את זכויות המשתמשים לא ניתן לפרט ברשימה פרטנית ומדוייקת. קיים הכרח להעניק פרשנות גמישה לעקרון השימוש ההוגן באופן אשר משקף את הצרכים המיוחדים של האקדמיה בישראל.

עקרונות הפעולה המפורטים במסמך זה משקפים את העמדה המקובלת בקרב מוסדות להשכלה גבוהה, באשר להגינות השימוש ביצירות לצרכי הוראה ומחקר. העקרונות נועדו לסייע למוסדות האקדמיים בישראל להגיע להכרעה במקרים קונקרטיים: האם שימוש כלשהו הינו הוגן ועל כן מותר על פי החוק.

עקרונות הפעולה נועדו לשמש ככלי עזר להפחתת אי הוודאות בקשר לסוגי השימושים המותרים ביצירות במסגרת שימושים אקדמיים, על ידי הבהרה מהו שימוש מותר באופן וודאי ומתן כללי הכרעה בנוגע למקרים גבוליים המחייבים הפעלת שיקול דעת. **אין בעקרונות אלה כדי לשלול**

מצבים נוספים שאף בהם השימוש הוגן ועל כן מותר. עקרונות הפעולה אינם באים לקבוע "תקרה" מקסימלית או "רצפה" מינימלית של ההיתר לשימוש חופשי ביצירות. אמנם קביעת כלל כמותי לשימוש הוגן ביצירות היא בעייתית שכן עקרון השימוש ההוגן הוא גמיש מטבעו ובכך טמון היתרון שבו. עם זאת, הצורך ליישם מערכת שיקולים מורכבת, על בסיס יומיומי, בנוגע לכמות עצומה של שימושים, איננו ישים ועל כן גורר חוסר וודאות באשר למותר. חוסר וודאות זה מוביל למניעת שימוש חיוני ביצירות ופוגע בהגשמת יעדי החוק. אמת מידה כמותית מסייעת ביצירת וודאות בנוגע למהו שימוש מותר, ומאפשרת לזהות את הנסיבות המחייבות הפעלת שיקול דעת מורכב יותר. לפיכך, יש בה כדי לסייע להנגשת החומרים הדרושים לצרכי הוראה ולשרת את מטרת החוק.

עקרונות פעולה אלה משותפים לכלל המוסדות האקדמיים המצוינים בנספח א', אשר נטלו חלק בתהליך בניית ההבנות בנושא או שאימצו אותם. עקרונות פעולה אלה חלים על פעילותם של מוסדות אקדמיים העוסקים במחקר והוראה ופועלים שלא למטרות רווח. המוסדות השותפים לעקרונות הפעולה מכירים בחשיבות העליונה של שימוש ביצירות לקידום ההוראה והמחקר, בצד הצורך בשמירה על זכויות יוצרים. שימוש ביצירות לצרכים אקדמיים שונה במהותו מכל שימוש אחר ביצירות, בין אם מסחרי ובין אם לאו, שכן הוא חיוני לפעילות האקדמית. פעילות אקדמית הינה חיונית לקיומה של חברה נאורה ומשכילה ולהכשרתם של חוקרים ויוצרים חדשים. לפיכך, השימוש ביצירות לתכלית זו משרת את מטרת דיני זכויות היוצרים.

עקרונות הפעולה מושתתים על ההנחה כי פעילות המוסדות נעשית בתם לב, בסבירות ובשים לב למכלול התנאים, הצרכים והדרישות בכל מקרה נתון.

ב. הנחיות לפרשנות ראויה של "השימוש ההוגן"

סעיף 19 לחוק זכות יוצרים קובע כי:

"19. שימוש הוגן

(א) שימוש הוגן ביצירה מותר למטרות כגון אלה: לימוד עצמי, מחקר, ביקורת, סקירה, דיווח עיתונאי, הבאת מובאות, או הוראה ובחינה על ידי מוסד חינוך.

(ב) לצורך בחינה של הוגנות השימוש ביצירה לעניין סעיף זה, יישקלו, בין היתר, כל אלה:

(1) מטרת השימוש ואופיו;

(2) אופי היצירה שבה נעשה השימוש;

(3) היקף השימוש, מבחינה איכותית וכמותית, ביחס ליצירה בשלמותה;

(4) השפעת השימוש על ערכה של היצירה ועל השוק הפוטנציאלי שלה.

(ג) השר רשאי לקבוע תנאים שבהתקיימם ייחשב שימוש לשימוש הוגן."

סעיף 19 לחוק זכות יוצרים מתווה את המסגרת לבחינת הוגנות השימוש ביצירה בכל מקרה נתון. ככל שתצטבר פסיקה ענפה יותר כך תגבר הבהירות של הכלל. בהעדר פסק דין מנחה בישראל בנוגע ליישום כלל השימוש ההוגן בקשר לשימוש ביצירות למטרות הוראה ומחקר, עקרונות הפרשנות שלהלן משקפים את העמדה המקובלת בקרב הקהילה האקדמית, בנוגע לכללי המותר והאסור בשימוש ביצירות במסגרת פעילות אקדמית.

1. מטרת השימוש

סעיף 19 (א) לחוק זכות יוצרים קובע כי לשם מתן מענה לשאלה האם שימוש כלשהו ביצירה הוא הוגן, יש ראשית לבחון את מטרת השימוש. מטרת השימוש משמשת כמעין מבחן-על, הבא לבחון האם מוצדק להתיר שימוש ביצירה באופן חופשי.

בענייננו, מטרת השימוש היא לצרכי הוראה, מחקר ולימוד, במסגרת פעילותו של מוסד אקדמי שלא לכוונות רווח. החוק מבקש לעודד שימוש למטרות אלה ולכן התיר שימוש כאמור במפורש. שימוש ביצירות לצרכי הוראה ומחקר מחייב חופש פעולה בבחירת התכנים, שיבטיח הנגשה של החומרים הנחוצים ללומדים ולחוקרים על פי שיקולים מקצועיים בלבד. על כן, נקודת המוצא ביישום סעיף 19 היא כי שימוש הוגן לצרכי הוראה או מחקר הוא מותר, אלא אם כן השיקולים השונים המפורטים בסעיף 19 (ב) מטים את הכף באופן ברור למניעת שימוש זה.

2. השיקולים

א. מטרת השימוש ואופיו

לצורך בחינת הוגנות השימוש, יש לשקול את מטרת השימוש ואופיו. לעניין זה, כל אחד מהמאפיינים המנויים להלן, ייחשב כשיקול התומך בהוגנות השימוש:

א. שימוש לא מסחרי – אחד השיקולים המרכזיים בבחינת אופיו של השימוש הוא השאלה האם מדובר בשימוש מסחרי ביצירה. כאשר מדובר בשימוש לא מסחרי הדבר תומך בהכרה בשימוש כהוגן ועל כן מותר.

המוסדות להשכלה גבוהה פועלים שלא למטרות רווח. אין בגביית שכר לימוד בלבד כדי להפוך את פעילות המוסד למסחרית. אף אם שכר הלימוד נועד לכסות על ההוצאות, עדיין אין בכך כדי לשוות אופי מסחרי לפעילות המוסדות האקדמיים (ראו למשל פסק הדין ב ע"א 326/00 עירית חולון נ' אן. אם. סי. מוסיקה בע"מ ואח', פ"ד נז (3) 658 (2003) שם נקבע כי גביית דמי מנוי על ידי ספרייה ציבורית לא הפך את פעילותה לנושאת רווח מסחרית). כמו כן, אף אם פירות המחקר ממוסחרים בסופו של דבר, המחקר הוא מחקר אקדמי בראשיתו.

ב. שימוש טרנספורמטיבי - שיקול נוסף שהודגש בפסיקה האמריקנית, במסגרת בחינת שיקול אופיו של השימוש, הוא השאלה האם מדובר בשימוש "טרנספורמטיבי" ביצירה. שימוש טרנספורמטיבי הוא, לדוגמה, שימוש אשר משנה את היצירה בה נעשה שימוש על ידי תוספת ביטוי, משמעות או מסר חדשים (Cambell v. Acuff-Rose Music, Inc., 510 U.S. 569, 579, (1994)); או שימוש ביצירה באופן שונה או למטרה או פונקציה שונה מזו של היצירה המקורית (Perfect 10, Inc. v. Amazon.com, Inc., 508 F.3d 1146, 1165 (9th Cir.2007)). כאשר מדובר בשימוש טרנספורמטיבי הדבר תומך בהכרה בשימוש כהוגן ועל כן מותר.

לעיתים קרובות, שימוש ביצירות לצרכי הוראה ומחקר שונה מן המטרה לשמה נוצרה היצירה, אף אם לא נעשה שינוי בתוכן של היצירה עצמה, ועל כן הדבר יתמוך במסקנה כי השימוש הוא הוגן ועל כן מותר. דוגמאות לשימוש טרנספורמטיבי שכזה הן שילוב קטע מתוך ספר שלא נועד למטרות הוראה, בליקוט למטרות הוראה, או שילוב כתבה מן העיתון בבחינה.

ג. שימוש שסביר היה להניח כי בעל הזכויות לא יתנגד לו – דוקטרינת השימוש ההוגן נועדה, בראש וראשונה, להכשיר שימוש ביצירות במקרים בהם בעל הזכויות מתנגד לו. עם זאת, לעיתים, דוקטרינת השימוש ההוגן יכולה לשמש להכשרת שימוש ביצירות אשר סביר כי בעל הזכויות ביצירה לא היה מתנגד לו. לעיתים העלויות הכרוכות בהשגת ההסכמה מאת בעל הזכויות, לשימוש ביצירתו, עלולה לקעקע את השימוש בה, אף על פי ששיקולים עניינים, הנוגעים להוראה ומחקר, מצריכים את השימוש ביצירה המסויימת. כאשר מדובר בשימוש ביצירה, אשר סביר היה להניח מראש כי בעל הזכויות בה לא היה מתנגד לו, הדבר תומך בהכרה בשימוש הוגן ועל כן מותר.

דוגמאות לשימושים אשר סביר כי בעל הזכויות לא יתנגד להם, הן שימוש שקרוב לזוטי דברים או לנטילת חלק מן היצירה אשר, אף שהוא מהותי, הוא פעוט. דוגמה נוספת היא שימוש ביצירה באופן שמתיישב עם תכלית הפקתה, כגון מחקר אקדמי, אשר מטבעו נועד להפצה בקרב הקהילה האקדמית.

II. אופי היצירה שבה נעשה השימוש

לצורך בחינת הוגנות השימוש, יש לשקול את אופי היצירה שבה נעשה השימוש. לעניין זה, כל אחד מהמאפיינים המנויים להלן, ייחשב כשיקול התומך בהוגנות השימוש :

א. יצירות המתארות עובדות, תהליכים, נתונים, או המציגות ממצאי מחקר מדעי; כאשר מדובר ביצירה הכוללת בעיקרה חומרים אשר אינם מוגנים כשהם בלבדם, כגון נתונים, טבלאות, עובדות היסטוריות, תזות מדעיות, תרגילים, היקף השימוש המותר יהיה רחב יותר, ובלבד שאין המדובר בספר לימוד.

ב. יצירות הנושאות אופי אקדמי, שחוברו על ידי חוקרים או מרצים במוסד להשכלה גבוהה או במוסד אקדמי דומה מחוץ לישראל;

ג. יצירות שאין אליהן גישה אלקטרונית זמינה, כגון במאגרי מידע, כתבי עת אלקטרוניים, או בדרך של הפצה מסחרית של ספרים אלקטרוניים;

ד. יצירות שאזלו מן השוק ולא ניתן להשיגן באופן סביר;

ה. יצירות שבאופן סביר ורגיל אינן נרכשות כספרי לימוד על ידי תלמידים במוסדות להשכלה גבוהה. כאשר מדובר בספר, יש לבחון האם מדובר בספר לימוד או ספר שאינו

ספר לימוד. "ספר לימוד" הוא ספר שנכתב מתוך מטרה עיקרית שישמש להוראה, בעוד שספר שאינו ספר לימוד, אף שעשוי בהחלט לשמש למטרות הוראה, לא נכתב מתוך מטרה מוצהרת שכזו. לגבי ספר שאינו ספר לימוד - היקף השימוש המותר בו יהיה רחב יותר.

III. היקף השימוש, מבחינה איכותית וכמותית, ביחס ליצירה בשלמותה

לצורך בחינת הוגנות השימוש, יש לשקול את היקף השימוש ביצירה. לעניין זה, כל אחד מהמאפיינים המנויים להלן ייחשב כשיקול התומך בהוגנות השימוש :

א. היקף השימוש ביצירה צריך להיות מידתי ביחס לנחוץ לצורכי ההוראה או המחקר. ההחלטה כי כמות השימוש מידתית לשם קיום המחקר או ההוראה יכולה להיעשות על בסיס הצהרה של האדם המבקש את השימוש ביצירה, כגון המרצה, המתרגל וכיו"ב.

ב. המבחן שיש ליישם הוא האם הכמות שהועתקה נדרשת באופן סביר לשם הגשמת המטרה של הוראה, או שמא די בכמות קטנה יותר לשם הגשמת מטרה זו. למשל, בנוגע לצילום או תמונה, הגשמתה של מטרת ההוראה בדרך כלל תחייב להעתיק את היצירה בשלמותה. כך גם ביחס למאמר מדעי, או כתבה בעיתון. מצד שני, ברור כי אין להעתיק ספר שלם לצורך הוראה. בהקשר זה לא ניתן לנקוב במספר מדויק של עמודים ואין כמויות מדויקות, או נוסחה כמותית, המשקפות אמת מידה ראויה. למרות זאת, התגבשה המלצה כמותית, המפורטת להלן.

IV. השפעת השימוש על ערכה של היצירה ועל השוק הפוטנציאלי שלה

לצורך בחינת הוגנות השימוש, יש לשקול את השפעת השימוש ביצירה על ערכה ועל השוק הפוטנציאלי שלה. לעניין זה, כל אחד מהמאפיינים המנויים להלן ייחשב כשיקול התומך בהוגנות השימוש :

א. יצירת עותקים של היצירה, שאינם מהווים תחליף ליצירה המקורית, יהוו בדרך כלל שימוש הוגן, שכן שימוש כזה אינו פוגע בשוק של היצירה המקורית. לכן, אם השימוש ביצירה אינו מספק את הביקושים בשוק המקורי של היצירה, השימוש צריך להיחשב הוגן.

ב. קיומה של פגיעה כלכלית בבעל זכויות היוצרים, כתוצאה מהשימוש ביצירה, אינה שוללת מראש את הגינות השימוש. הציפיה לרווח של בעל זכות היוצרים, מוגבלת לשימושים ביצירה אשר אינם מהווים שימוש הוגן. לפיכך יש לבחון בכל מקרה לגופו את טיב הפגיעה הכלכלית. למשל, יש לבחון האם הפגיעה הכלכלית נגרמה כתוצאה מהעמדת תחליף ליצירה, או שמא ההפסד הכספי נגרם מעצם קיומו של השימוש ללא תשלום. פגיעה כלכלית מסוג זה, השני, איננה שוללת את הוגנות השימוש, שכן אחרת

דוקטרינת השימוש ההוגן תרוקן מתוכנה. בנוסף, יש לבחון את היקף הפגיעה. למשל, אם מדובר בפגיעה קלה ופעוטת ערך, הדבר יתמוך בהתרת השימוש.

ג. בקביעת קיומו של שוק פוטנציאלי ליצירה יש לאמוד את הציפיות הלגיטמיות של בעל הזכויות ביצירה, לגבי אותו שוק חדש. שימוש במסגרת הוראה ומחקר ביצירה עשוי להיות מחוץ לציפיות לגיטימיות אלה. בהקשר זה הגבלה טכנולוגית על סוג המשתמשים, למשל הגבלת שימוש לתלמידי הקורס במשך הקורס, יכולה להבטיח כי רק מי שרשאי לעשות שימוש הוגן יזכה בגישה ליצירה וכי השימוש ביצירה לא יפגע בשווקים נוספים, מעבר למסגרת ההוראה והמחקר במוסדות אקדמיים.

V. קרדיט – ציון השם

בפסיקה הישראלית התגבש שיקול נוסף לבחינת הוגנות השימוש ביצירה והוא הקפדה על מתן קרדיט ליוצר היצירה בה נעשה השימוש (ראו למשל פסק הדין בע"א Eisenman 2790/93 נ' קמרון, פ"ד נד (3) 817). על כן, בשימוש ביצירה או בחלקה, יש להקפיד על מתן קרדיט ליוצר היצירה, בהיקף ובמידה המקובלים.

ג. עקרונות פעולה לשימושים ביצירות לצורכי הוראה (לא כולל מחקר)¹

1. הנגשת יצירות לצרכי הוראה באמצעים דיגיטליים (שמורים דיגיטליים וסילבוסים מקוונים לרבות טקסט מלא באתרי הקורסים)

I. תאור השימוש

במסגרת פעילות הוראה במוסדות להשכלה גבוהה, קיים צורך בהנגשת יצירות באמצעים דיגיטליים לתלמידים. הנגשה זו נעשית באמצעות טכנולוגיות ההנגשה השונות, הנפוצות בקרב הקהילה האקדמית, כגון: רשת האינטרנט, מחשבים אישיים, נגני מדיה, טלפונים סלולריים (להלן "שמורים דיגיטליים"). ההנגשה הדיגיטלית נעשית למטרות הוראה, והיא חיונית על מנת לספק את צרכי ההוראה והלימוד במאה ה-21. מערכת השמורים הדיגיטליים נועדה להנגיש לתלמידים את חומרי ההוראה, בפורמט יעיל לקריאה ולחיפוש, חסכוני בנייר וידידותי לסביבה. הדבר נועד לאפשר לתלמידים לגשת אל חומר הקריאה הנחוץ במסגרת קורס בכל עת ומכל מקום, במסגרת קורסים פרונטליים או במסגרת הוראה מרחוק.

¹ שימושים נוספים מעבר למתואר במסמך זה יוספו בעתיד.

II. הכלל

1. הנגשת חומרי הלימוד באמצעות שמורים דיגיטאליים מותרת, כאשר היא נחוצה לצורך הוראת הקורס ונעשית בהיקף ובמידה הדרושים לצורכי הוראה.

2. מומלץ כי בכל מוסד ייושם הכלל באמצעות מנגנון קבלת ההחלטות שלהלן: המוסד ימנה אחראי להערכת ההיתר לשימוש בחומר מוגן. גורם זה יפעיל את כלל הפעולה המפורט להלן. במקרים בהם כלל הפעולה אינו מניב מסקנה ברורה, תועבר ההכרעה לפורום (גורם ממונה, צוות מקצועי או וועדה) שיפעיל שיקול דעת בהתאם למדיניות המוסד.

3. ההכרעה האם מדובר בשימוש הוגן מצריכה בחינה של התנאים שבסעיפים 3 ו-4 להלן:

- א. חומר ההוראה נדרש על ידי מרצה לצורך קורס הנלמד במוסד (לדוגמה, על בסיס הצהרת המרצה כי המדובר בחומרים הדרושים לצורך הוראת הקורס).
- ב. לא קיימת גישה חופשית כדין לחומר, במקורות הפתוחים לעיון הציבור ברשת האינטרנט (כגון, טיוטא אחרונה באתר הבית של הכותב, או במאגרי המידע של מוסד האם, או של הספרייה האקדמית).
- ג. הנגשת החומר מוגבלת לתלמידי הקורס ולצוות האקדמי והמנהלי במוסד, ורק למשך תקופת הלימודים והבחינות.
- ד. לספריית המוסד גישה כדין לעותק אחד לפחות של הספר ממנו נלקחו החומרים.

4. שימוש הוגן הוא שימוש מידתי לצרכי הוראה ומחקר. אין מדובר ב"אלגוריתם" בו מוזנים נתונים ומונפק פלט, אלא ביישומם של שיקולים שונים כמכלול, על מנת להכריע בדבר היקף השימוש המותר.

יודגש: היקף השימוש אשר מתואר להלן הינו ההיקף המינימלי המותר והוא נועד לשמש "ככלל אצבע" לזיהוי מהיר של שימושים מותרים על פניהם. במקרים רבים גם שימוש בהיקף נרחב יותר מזה האמור להלן, מהווה שימוש הוגן. ההכרעה במקרה שכזה מחייבת הפעלת שיקול דעת, בהתאם למכלול השיקולים שלעיל, והדבר יוכרע על ידי הגורם המוסמך במוסד.

בקביעת היקף השימוש ההוגן ילקחו בחשבון השיקולים הבאים:

- שימוש **בכ-חמישית** מתוך ספר מהווה שימוש הוגן. הבחינה אינה רק כמותית אלא גם איכותית.
- מבלי לגרוע מן הזכות לסרוק ספר שלם בהתאם להוראות סעיף 30(א) לחוק זכות יוצרים, מותר אף לסרוק ספר שלם אשר עותק ממנו איננו מצוי באוסף הספרייה, אם הספר אזל מהוצאה לאור (Out of Print).
- שימוש במאמר מכתב עת או מספר שהוא אסופת מאמרים, בשלמותו, מהווה שימוש הוגן. במידה שנדרשת הנגשה של מספר מאמרים מתוך אותה החוברת, הגיליון או הכרך של

כתב העת, או מתוך הספר המהווה אסופת מאמרים לאותו הקורס, יש לבחון את הוגנות השימוש בשים לב למכלול השיקולים האמורים.

- שימוש ביצירה שאיננה ניתנת לחלוקה בשלמותה (כגון, תמונה, צילום, טבלה, תרשים, שיר) מהווה שימוש הוגן.

5. שימושים מעבר להיקף המתואר לעיל, או שהם אינם עומדים בתנאים שצויינו לעיל, יהיו במקרים רבים שימוש הוגן, אך הם מחייבים הפעלת שיקול דעת בנוגע למכלול אמות המידה.

2. הנגשת יצירות לצרכי הוראה באמצעות מקראות מודפסות

I. תאור השימוש

בצד הצורך בהנגשת יצירות באמצעים דיגיטליים במסגרת פעילות הוראה במוסדות להשכלה גבוהה קיים אף הצורך שבהנגשת חומרי לימוד באמצעי המסורתי של מקראות מודפסות. המקראות הן ליקוט מודפס של מאמרים, קטעים מתוך ספרים, או מסמכים אחרים, אשר נכללו ברשימת הקריאה של הקורס. מטרת ההדפסה היא להקל על התלמיד בקריאת החומר ובעיון בו בהתאם לצרכים הפדגוגיים והחופש האקדמי של כל מרצה.

II. הכלל

היות שהמקראות הן למעשה הדפסה של החומרים אשר יכולים להיות מונגשים לתלמידים אף באמצעים דיגיטליים, עקרונות הפעולה אשר צוינו לעיל, בנוגע לשמורים דיגיטליים, יחולו בשינויים המחוייבים אף ביחס למקראות מודפסות.

1. ההכרעה האם מדובר בשימוש הוגן מצריכה בחינה של התנאים שבסעיפים 1 ו-2 להלן:

- א. חומר ההוראה הנכלל במקראה נדרש על ידי מרצה לצורך קורס הנלמד במוסד (לדוגמה, על ידי הצהרת המרצה כי המדובר בחומרים הדרושים לצורך הוראת הקורס).
- ב. המקראות יודפסו רק עבור תלמיד הלומד בקורס ויסופקו לתלמדי הקורס בלבד.
- ג. לספריית המוסד גישה כדין לעותק אחד לפחות של הספר ממנו נלקחו החומרים.
- ד. מחיר המקראות ישקף את עלות הפקתן.

2. היקף השימוש בחומר המוגן. שימוש הוגן הוא שימוש מידתי לצרכי הוראה ומחקר. היקף השימוש המותר בחומרים מוגנים במסגרת מקראות מודפסות יקבע בהתאם לכללים החלים על שמורים דיגיטליים, קרי:

- שימוש **בכ-חמישית** מתוך ספר מהווה שימוש הוגן. הבחינה אינה רק כמותית אלא גם איכותית.

- שימוש במאמר מכתב עת או מספר שהוא אסופת מאמרים, בשלמותו, מהווה שימוש הוגן. במידה שנדרשת הנגשה של מספר מאמרים מתוך אותה החוברת, הגיליון או הכרך של

כתב העת או מתוך הספר המהווה אסופת מאמרים לאותו הקורס, יש לבחון את הוגנות השימוש בשים לב למכלול השיקולים האמורים.

- שימוש ביצירה שאיננה ניתנת לחלוקה בשלמותה (כגון, תמונה, צילום, טבלה, תרשים, שיר) מהווה שימוש הוגן.

3. שימושים שאינם עומדים בתנאים שצויינו לעיל או שהם מעבר להיקף המתואר לעיל הם במקרים רבים שימוש הוגן, אך הם מחייבים הפעלת שיקול דעת בנוגע למכלול אמות המידה.

נספח א'

המוסדות להשכלה גבוהה השותפים לגיבוש עקרונות הפעולה ו/או אימוצן*

1.	אוניברסיטת חיפה
2.	המסלול האקדמי, המכללה למנהל
3.	אוניברסיטת בר-אילן
4.	אוניברסיטת בן-גוריון
5.	האוניברסיטה העברית ירושלים
6.	האוניברסיטה הפתוחה
7.	אוניברסיטת תל-אביב
8.	הטכניון
9.	מכון וייצמן למדע
10.	המרכז האוניברסיטאי אריאל
11.	המכללה האקדמית בית ברל
12.	מכללת גורדון
13.	מכללת חולון HIT
14.	המרכז הבינתחומי הרצליה
15.	מכללת סמינר הקיבוצים
16.	המכללה האקדמית נתניה
17.	מכללת אורנים
18.	מכללת אורות ישראל
19.	מכללת אורט בראודה
20.	המכללה האקדמית תל-חי
21.	המכללה האקדמית גליל מערבי
22.	המכללה האקדמית צפת
23.	המכללה האקדמית עמק יזרעאל
24.	המכללה האקדמית תל אביב-יפו
25.	מכללת שערי משפט
26.	הקמפוס האקדמי אחווה
27.	המכללה האקדמית כנרת

*בגיבוש עקרונות הפעולה נטלו חלק גם מלמ"ד ומיט"ל.